

**COMISANUL GENERAL
PENTRU PROBLEMELE EVREESTI**

1 Noembrie 1943.

/R.D.L.

**Bonici-Sale
DOMNULUI GENERAL DRAGALINA
Guvernatorul Bucovinei
Cernăuți**

Avem onoare a vă face cunoscut că, în urma trecerii administrative a Jud. Dorohoi sub Guvernământul Bucovinei, înțelegem că toți evreii cari au făcut parte din Oficiul Județean Dorohoi al Centralei Evreilor din România, să treacă definitiv, din toate punctele de vedere, sub jurisdicțiunea acestui Guvernământ. Aceasta, pentru că în ceea ce privește contactul cu Dorohoiul este pe deoparte anevoios din cauza căilor de comunicație, cât și din faptul că evreii caută să profite atât de avantajile Guvernământului, cât și de acelea ale Cabinetului nostru.

În consecință, am hotărât ca toate carnetele de scutire de m.o. și de exercitarea profesiei liberale evreilor din Dorohoi și care erau până azi valabile, cât și pe acelea pe care le-am anulat, să vă fie comunicate, rugându-vă pe dvs., să dispuneți în viitor în ceea ce privește scutirile de muncă obligatorie și exercitările diferitelor profesii în general, potrivit dispozițiilor ce veți binevoi a le da.

Hotărârea noastră de mai sus, am comunicat-o atât Marei Stat Major, cu rugămintea că evreii ale căror carnete de scutire de m.o. au fost anulate încă de la data de 6.9.1943, să fie trimiși în detașamente exterioare, pentru a nu contraveni dispozițiilor Guvernământului în ceea ce privește măsurile de ordine economic și național ce s'au luat, ținându-se seama de caracterul clandestin ce-l practică, cât și Centralei Evreilor din România, cărcia i-am pus în vedere cele de mai sus, cu mențiunea de a nu mai pune procedințele și membrii Oficiului Județean Dorohoi și de a nu mai avea nici un amestec în conducerea, organizarea și administrarea Comunităților din Dorohoi.

Alăturat vă înaintăm borderoul cu numele tuturor evreilor scutiți de m.o., cu arătarea numărului carnetului respectiv și cu mențiunea unde profesază, socotind că la principial unității de jurisdicție, trebuie să fie și unitate în ceea ce privește chestiunea administrației locale, iar în speță scutirea de m.o. și de exercitarea profesiei evreilor.

Primiți, vă rugăm, Domnule Guvernator, asigurarea profundei noastre considerații.

**COMISANUL GENERAL
PENTRU PROBLEMELE EVREESTI**

Nota din cuvântarea ținută la 4 Noembrie 1943 la Iașiva spaniolă din București, Evreilor de rit spaniol și de cetățenie străină din București.

Eminentă, Domnule Președinte, Domnilor,

Înainte de toate țin să salut cu bucurie acest locaș de închinăciune și de cultură, renăscut din cenușă, ca pe simbolul începutului de reînviere al vieții evrești de pe aceste meleaguri. Și tot atât de simbolic mi se pare faptul că prima adunare, ca un preludiv de Chanuka, este închinată ajutorării și reînvierii vieților trudite a numeroși Evrei de cari ne vom ocupa azi. Aripa din nou crescută a acestui templu odănoară falnic, se întinde ocrotitoare și mângâtoare asupra durerilor evrești de care vom vorbi, cum întotdeauna religia noastră a oferit suprema ei consolare sufletelor noastre obidite.

X X

X

Acela care are cinstea de a vă vorbi azi și aici o face într-o calitate mai veche, cea de membru în Comisiunea de Ajutorare, înființată de Federația Comunităților Evrești, după zilele triste din Ianuarie 1941 și în altă calitate mai nouă, cea de delegat al Comisiunii de Ajutorare în Comitetul de inițiativă recent constituit pentru sprijinirea operelor de asistență evrești.

Comisiunea de Ajutorare a ajutat în 1941 pe victimele rebeliunii, apoi pe evacuații temporari din Nordul Țării spre Sudul și Vestul ei, apoi detașamentele de muncă din acel an și în fine pregătea ajutorarea deportaților în Transnistria.

Înființându-se Centrala la începutul anului 1942 și una din secțiile ei ocupându-se în mod special de detașamentele de muncă, ajutorarea acestora a trecut în sarcina ei, în care scop ea dispune de anumite fonduri în bugetul ordinar, la care s'au adăugat dotațiuni extraordinare.

Comisiunea de Ajutorare a rămas a se ocupa exclusiv de deportații din Transnistria, pentru ajutorarea cărora a strâns în curs de 20 de luni ca. 180 milioane lei din donațiuni și cotizațiuni benevole.

În această toamnă s'a putut din nou constata că atât una, cât și cealaltă din cele 2 secțiuni de Asistență, nu sunt alimentate cu fonduri suficiente, astfel încât situația lor e astăzi mai rea decât la început. Astfel detașamentele de muncă exterioare, căci acestea sunt cele mai în suferință, numără cel puțin 40.000 de bărbați, adică mai mult de 1/2 din populația bărbătească care ar putea fi productivă. În adevăr, din populația totală a Țării rămasă după îngustarea hotarelor și după deportările din 1941, din ca. 280.000 de Evrei conform recensământului, se pare că nu mai există azi decât 250-260.000 de Evrei. Această scădere catastrofală se datorește lipsei aproape complete de nașteri și mortalității cu mult peste normal, ambele cauzate de starea economică din ce în ce mai precară a Evreimii. Asistăm la îmbătrânirea și chiar la stingerea rapidă a raselor evrești din România.

Din cei 250.000 de Evrei, bărbați productivi economicște pot fi 80.000 și din aceștia cel puțin jumătate se află în detașamentele exterioare. Astfel, în loc ca ei să fie capi și susținători de familie, ei sunt astăzi întreținuiți familiilor lor, nici acestea nu au cu ce să-și țină viața. În adevăr, să nu uităm că efectul românzării, în special printre salariați, a fost transformarea aproape a tuturor evreilor în

./.

șomeri forțați, nu pentru că nu ar fi de lucru, ci pentru că nu sunt lăsați să lucreze, pentru ca apoi fiind declarați inutili în viața economică, să fie trimiși în detașamente de muncă. Dacă munca ar avea o durată de câteva luni, încă oamenii reveniți la cămin ar putea să se infiripeze din nou. Dar când munca durează ani întregi, mizeria acestor sclavi neplătiți și a familiilor lor rămase în voia soartei, crește dincolo de orice limite imaginabile.

Au venit rapoarte oficiale despre starea oamenilor din detașamente. Ea e indescriptibilă, sfâșietoare, cu deosebire în ce privește echipamentul lor. Nu au haine, nu au rufe, nu au încălțăminte, sunt adevărate sdrănțe gmeneste. Haina nu apără numai sănătatea, ea face posibilă munca și reprezintă demnitatea omenească, astfel că lipsa ei constituie o adevărată tortură fizică, morală și socială, de care noi, cei decent îmbrăcați, nici nu ne putem da seama. Din cauza lipsei de echipament, oamenii îndură frigul, au răni pe trup, și în special pe picioare, și în curând vor avea degerături. Din aceeași cauză sunt plini de paraziți (în oclor-chine - zice unul din rapoarte), expuși astfel unei suferințe permanente, ziua și noaptea, și unor epidemii ucigătoare. Să nu uităm că una din plăgile trimise de Dumnezeu asupra Egiptului au fost acești paraziți (kinim). Nici această viziune cumplită nu a scăpat ochiului atât de cunoscător al realității al întemeietorului religiei noastre. Solavii suntem din nou în Mizraim și plaga aceasta bătute din nou, dar de astădată printre Evrei. Imi amintesc de faimoasa carte "Răsul roșu" a lui Leonid Andreiev, care descrie ororile războiului ruso-japonez, după înfrângerea din Manciuria în 1904. O carte asemănătoare apărută la noi în 1920 cu titlul "Moartea albă", descria plaga paraziților și moartea prin tifos exantematic și febră recurentă. Iată perspectiva înfiorătoare ce se deschide în fața noastră, acum în pragul iernii.

Cât privește pe Evreii deportați din Transnistria, sunteți fericiți, Dv. care nu le cunoașteți, ca noi, întreaga suferință. Scrisorile ce ne vin, vestile ce ne vin și oamenii ce s'au întors de curând de acolo, sunt fășii sângerânde de umanitate. Nici al 33-lea cerc din Infernul lui Dante nu închipuie asemenea suferințe. Dar Dante era drept și curând în Infernul său numai pe vinovați. Este destul să amintim că erau 400.000 de Evrei Bucovineni și Basarabeni. Nu știm exact câți au mai apucat a porni în Transnistria - pământ de Sibir - 200 - 250.000? Azi sunt ca. 70.000 dela noi și poate încă 10.000 localnici. Cel puțin încă odată pe atâția au căzut victime foamei, frigului, boalelor.

Ce s'a făcut pentru toți aceștia? Cu sgarconie, aproape cu răutate am decretat noi, că 20.000 de oameni din detașamentele de muncă au încă echipament, dar în tot cazul, ceilalți 20.000 sunt liberalmente deghrați, iar în ce privește pe deportați, ceea ce le-am trimis reprezintă totuși numai 5 lei pe zi de persoană, cu care nu pot avea nici un fel de pânscare pe zi. Asta e tot ce au făcut Evreii din România pentru nefericiții lor coreligionari, reduși în solăvie și aflați în exil.

Au acești oameni dreptul a fi ajutați cum trebuie? Nu vă mirați că pun întrebarea. Ajutoarele de până acum ar putea clătina convingerea noastră axiomatică despre această îndatorire. Dar Evreii aflați la muncă sunt sărmanii noștri șomeri. Ei muncesc nu pentru ei și familiile lor, și nu cu plată. În anii dinaintea războiului actual, în țările cu șomaj, se înființaseră impozite de șomaj mergând în unele țări până la 5% din venitul celor ce lucrau, spre ajutorarea șomerilor. Toată lumea recunoaște ca un act de dreptate socială asemenea impozite de șomaj. Și dacă nu există în virtutea unei legi a Statului, ne dispensează însă legea noastră națională și religioasă de plata unor asemenea impozite de șomaj?

Iar în ce privește pe deportați, nu vom înceta să afirmăm că ei suferă pentru noi; că ei sunt supuși unui martiriu, ca niște "kapurās" pentru viața noastră, căci dacă n'ar fi existat ei la hotarul războiului, desigur că deportările s'ar fi făcut mai dinlăuntrul țării. Pot fi lăsați acești nefericiți ostateci să piară de foame, frig și boli în captivitate pentru noi?

Recunoaștem însă că sarcina ajutorării și întreținerii Evreilor mizeri este imensă.

40.000 de bărbați rămași în câmpul muncii trabuiesc să întrețină restul de 210-220.000 de Evrei din Tară și 80.000 de Evrei din Transnistria adică armată de câteva sute de mii de oameni. Aceasta e o sarcină pe care Stat ar suporta-o greu, dar mai ales o populație lovită și săracă cum sunt Evreii. Am aci un extras dintr-o publicație foarte serioasă. Suplimentul zilnic al Revistei "Finanțe și Industrie", în care se arată cu cifrele oficiale ale Subsecretariatului României, că exproprierea de tot felul dela Evreii Români se cifrează la cca. 71 miliarde lei, după evaluări acelui Subsecretariat. La acestea vin să se adauge numeroase miliarde pentru împrumutul Reîntregirii, pentru darea în efecte, pentru contribuția excepțională, pentru taxele militare, pentru chiriiile ce plătesc astăzi foștii proprietari, cum și veniturile pierdute prin românizare, etc., etc. Toate acestea dela Evreii de cetățenie română. Și aci vin la obiectul propriu zis al adunării noastre de astăzi.

X X

X

Dv, sunteți Evrei de cetățenie străină. În această a Dv. calitate, ați avut norocul să nu suferiți tratamentul impus nouă, Evreilor cetățeni români, în baza rassei noastre, care este și a Dv. Suntem fericiți că cel puțin Dv. nu aveți de suportat toate poverile și toate lipsurile care apasă asupra noastră. Dar nu putem face și nu putem socoti admisibil a se face diferențe între noi și Dv. în ce privește nevoile noastre evrești.

Nu punem nicidecum în discuție situația Dv. juridică. Credem și noi că rassa nu ar trebui să fie temeiul unui tratament discriminatoriu și că e bine că se respectă, măcar față de unii Evrei, principiile de drept internațional, în virtutea cărora Dv. ați fost în general apărați de multe de care noi nu suntem apărați. Dar nu credem că raporturile dintre noi și Dv. - Evreii cu toții - pot fi privite sub unghiul juridic, intern sau internațional. Ele trebuiesc primite sub unghiul național-religios și mai presus de toate sub unghiul etic.

Căci, domnilor, între noi și Dv. nu se pot exhiba și valorifica acte, documente, diplome și pașapoarte. Acestea nu trebuie să ne despartă. Dar ele nici nu au valoarea care li se atribue. Iată, coreligionarii noștri supuși germani erau până acum doi ani tratați ca Germani aci în țară și se comportau cu o adevărată mândrie de Germani; și a fost destul o trăsătură de condeiu, ca ei să înceteze a fi Germani, fără a fi devenit măcar altceva decât simpli "heimatlozi", "sans-patrie", un fel de vagabonzi de rădăcinați, și au ajuns chiar în detașamente de muncă, ca și ai noștri de aci. Și iată și pe coreligionarii supuși italieni, cari în Septembrie au devenit inamici, și nici azi nu se știe bine ce sunt și la ce se pot aștepta. Ce slabe sunt instituțiile și instrumentele noastre pământestii! Aci, sub bolta acestei case a Domnului, să învățăm cu toții, că raporturile omare și pieritoare documente, pașapoarte ori altele. Între noi Evreii, raporturile măsoară dimensiuni milenare și planetare, iubirea de aproapele nu cunoaște bariere. Eri chiar, un nefericit, zdrențăros ca nealtul, a ni fiindcă nu avea acte și deci era un ilegal.

✓.

Deși nu știa aproape deloc românește, ne-a dat cel mai alevent și mai zguduitor răspuns ce ni-l putea da: "Bine, acte nu est', dar mila nu est'?" Mărturisesc că a fost greu de suportat palma acestor câteva cuvinte pe sufletul nostru. Și l-am ajutat - nu Comisia, ci personal, cu prezenți. Si eu trebuie să vă întreb pe Dv. în numele bieților noștri exilați în Transnistria și Cismistria: Ei n'au pașapoartele Dv., dar n'au drept la mila Dv. ?

Am fost întrebați de ce nu ne adresăm pentru ajutoare la Evreii din străinătate. În principiu ne-am putea adresa celor din țările neutre, ca și cu cei din țările cu care Tara noastră se află în războiu, nu întreținem relații. Dar în puținele și micile țări neutre sunt foarte puțini Evrei. Iar în Elveția, ei întrețin un număr de Evrei refugiați de mai multe ori mai numeros decât ei înșiși. Inșă dacă se recunoaște că ar fi ca Evreii din străinătate să ajute pe Evreii români, cum care am putea să nu cerem ajutor dela Evreii străini care trăiesc cu noi și printre noi ? Cum să se ridice între noi și ei, de același sânge, de aceeași lege, în aceeași caziduri de hârtie, fie și cu stampila și steme din cele mai ilustre ? Cine poate admite aceasta ?

Am auzit pe unii spunând că nu vor să ni se alăture, pentru că să nu primejdiască situația lor de străini. Unii spun chiar că legațiile lor respective i-ar fi consiliat astfel. ba chiar i-ar fi oprit să se confunde cu Evreii din țară. Desigur că ori au înțeles greșit ce li s'a spus, ori abuzează de cuvinte. Nu e vorba de a surprinde pe cineva, nici de a-l îngloba într'o organizație, pe care măsurile legislative o prevăd numai pentru Evreii români. Nu e vorba de o depănare a lor dela țara căreia îi aparțin politicește. Nici o țară nu va opri un supus al ei să ajute pe rudele sale din altă țară. A ajuta pe altul, pe aproapele, pe ruda sa, pe fratele său, pe o lege mai presus de noțiunile uscate și înguste de supușenie și cetățenie, și care n'are nimic de a face cu aceste noțiuni. De altfel instituția care vă solicită ajutorul, Comitetul de inițiativă, dacă a avut nevoie, ca ericere alta, de încuviințarea de funcționare a forului legal, este totuși una autonomă și privată; cadrul în care vi se solicită acest ajutor, nu e acela al unei organizații în care ca străini nu vă simțiți obligați să intrați, ci, după cum vedeți, al propriei Dv. case de rugăminți; iar forma în care urmează să ne ajutați, este aleasă în așa fel, însoțit nu prejudecă nimic și nu dă loc la nici un echivoc.

Astfel fiind, noi sperăm că veți manifesta față de noi întreaga înțelegere. Dar trebuie să vă gândiți, că nu e vorba aci de nici o ofrandă în stil de cantine sau societăți de ajutor mutual. Aci e vorba de echiparea și întreținerea a zeci și zeci de mii de oameni, cari ar putea forma câteva corpuri de armată. Gândiți-vă care sunt necesitățile a câtorva corpuri de armată și dați în consecință. Dați cu atât mai mult, cu cât ați avut sarcini mai mici și dureri mai puține ca noi. Nu cântăriți și nu măsurați atât banul Dv. Ce preț are el pentru un Evreu ? Ce siguranță prezintă el pentru Evreu ? Câți din Dv. nu au trecut prin momente grele, când ar fi fost bucuroși să-și răscumpere viața cu întreaga lor avere ? Câți, nu au fost puși în situația de a trebui să facă asemenea sacrificii ? Dar viața a celor multe zeci de mii de oameni expuși chinurilor și morții, trebuie să ea răscumpărată - și ca s'o putem face, trebuesc sume mari, mari, mari. Spergeți deci coaja de ghiță din jurul inimilor voastre, pentru ca miezul cel bun și plin de sevă al iubirii de frate să iasă la iveală. Înmuiați-vă sufletele, ajutați larg pe cel nenorocit și fiți siguri că nu veți săraci după aceea. Nimeni n'a sărăcit ajutând pe săraci, dimpotrivă, fapta sa bună i-a fost binecuvântare și spre spor. Nu vă codiți, nu vă uitați la vecini, nu vă întrebați ce au dat vecinii, nu măsurați generozitatea Dv. după dărnicia eventual mai mică a vecinului, ci după imensitatea suferinței a cărei imagine mi-am pus-o în față.

./.

Dar nu ajunge să dați. Nu ne trebuie numai banul vostru. Ne trebuie și dragostea voastră, munca voastră însuflețită alături de noi. Suntem o simplă comisiune. Oricât de mulți membrii ar avea o comisiune, oricât de activi ar fi, ei nu pot lua contact decât cu foarte puțini oameni. Și pentru a putea difuza cele ce știm și simțim, ca să le știe și să le simtă toată Evreimea, ne trebuie oameni cari să facă legătură cu această Evreime. Amintiți-vă de sfatul pe care madianitul Ietro l-a dat în vremuri imemorabile ginerelui său, lui Moșe, pentru guvernarea poporului evreu: "Imparte-ți poporul în triburi, și pune căpetenii de triburi; triburile în mii și pune căpetenii de mii; mii în sute și pune căpetenii de sute..." Fiți voi căpetenii de triburi, de mii, de sute, după rețetă fără greș a lui Ietro, la care veacurile n'au avut nimic de adăugat. Fămați dintre Dv. comisiuni pentru a lua contact cu toții ai Dv., pe țări dacă vreți, pe bresle dacă vreți. Dați munca Dv., convingerea minții Dv. căldura inimii Dv., nu ne lăsați singuri, căci nu suntem decât indivizi și nu putem duce singuri greutatea unei colectivități așa de numeroase de nenorociți. Nu vă mărghiniți să lucrați numai printre coreligionari. Mergeți chiar și la aceia cari s'au depărtat de noi din slăbiciune, din oportunism - căci suntem convinși că niciunul nu s'a depărtat din lipsă de respect pentru noblețea milenară a legii și culturii noastre și știm că mulți caută drumul înapoi. Arătați-le calea: ea trece înainte de ori pe linia omeniei, pe linia iubirii de cel slab și gol.

Nu ezitați, nu întârziati. Abstențiunea este în aceste timpuri și locuri un păcat, o crimă. Să ne închipuim că trei marinari stau pe malul unei ape și văd căzând în apă un copil. Dacă în loc de a sări ori care din ei în apă, să-l salveze, vor începe a se invita unul pe altul, se certa care să sară mai întâi: cel mai tânăr și fără familie, cel mai bun înnotător, ori cel mai bătrân, care și așa nu mai așteaptă mult delavieț - copilul se va îneca. Sunt legi omenesti care pedepesc o asemenea atitudine, ca pe un omor prin neglijență. Dar și legea noastră divină osândește o asemenea purtare haină. Acela care poate ajuta la salvarea vieții și n'o face, e vinovat de pierirea ei. Sunt incredințat că nici unul din Dv. nu vrea să suporte o asemenea osândă. Acum mai puțin ca oricând. Acum când ceasul răspunderilor e aproape, acele răspunde al căror nume îl cetiți și îl auziți tot mai des și tot mai tare. Când din toate comunitățile evrești din Europa n'au mai rămas decât două mai de seamă, cea din Ungaria și cea din România, pe când altele mai numeroase au dispărut cu totul sau aproape cu totul, înghițite de valurile furioase ale uraganului deslănțuit; când dintre aceste două comunități, numai a noastră din România poate veni în ajutorul acestor zeci de mii de trupuri trudite și obidite, dintre noi sau de lângă noi, această comunitate, din care faceți parte, nu poate îndepărta dela ea răspunderea gravă, tragică ce o are, dacă nu face tot ce poate pentru acești martiri. Mă înfioară gândul la cele ce se pot întâmpla în ceasul răspunderilor; mă cutremur la imaginea pedepsei pe care Divinitatea o poate slobozi asupra noastră, dacă ne vom împietri în răceală, în egoism, în meschinărie.

Larg deschideți inima, lăsați să intre în ea porunca supremă a milei și a iubirii. Cuprindeți-vă de suferința lora, săriți lângă noi, cu noi, în ajutorul lor. Fiți oameni, fiți frați, fiți Evrei, și Dumnezeu va fi cu voi.